

Силабус курсу

Управління державним боргом

Ступінь вищої освіти – бакалавр
Освітня програма «Фінанси»

Дні занять: згідно розкладу
Консультації: згідно графіку

Рік навчання: III, Семестр: II

Кількість кредитів: 5 Мова викладання: українська

Керівник курсу

ПІП

к.е.н., доц.

Римар Ольга Григорівна

Контактна інформація helga_06@ukr.net, +380974652109

Опис дисципліни

Дисципліна «Управління державним боргом» знайомить студентів з головними засадами у сфері формування, функціонування та управління державною заборгованістю, з проблемами боргового тягаря і його перекидання на майбутні покоління, а також дає уяву про передумови і характер боргових криз. Вивчення даної дисципліни особливо важливе в процесі підготовки студентів, які спеціалізуються в галузі державного управління, державних і муніципальних фінансів тощо.

Структура курсу

Години (лек. / сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2 / 0	1. Сутність, необхідність та стадії управління державним боргом	Зрозуміти сутність та призначення державного боргу як наслідку існування державного кредиту. Знати ознаки та відмінні риси державного кредиту. Усвідомити сутність державного боргу та заборгованість держави. Уміти класифікувати державний борг. Капітальний і поточний державний борг. Розмежування державного боргу на зовнішній та внутрішній у залежності від валюти запозичення та типу кредитора. Мати уяву про причини зростання державного боргу. Знати джерела погашення державного боргу.	Тести, питання

2 / 0	2. Концептуальні основи управління державним боргом	Оволодіти основними концепціями державної заборгованості. Уміти теоретично обґрунтовувати проблеми державних запозичень класичною школою політекономії. Уміти аналізувати Кейнсіанську доктрину боргового фінансування державних видатків, Неокейнсіанську концепцію державного кредиту, концепцію “функціональних фінансів” А. Лернера, Неокласичний підхід до вирішення проблеми державного кредиту. Розрізняти позикові та податкові фінанси: відмінності та необхідність їх оптимального поєднання у сучасних умовах. Знати позитивні та негативні риси позикового фінансування. Взаємозв’язок кредитування та оподаткування “Антиципація” податків та проблема перенесення боргового тягара на майбутні покоління. Опанувати можливості застосування кредитних інструментів як засобу “недобросовісної конкуренції” у боротьбі за владу між різними політичними силами. Мати уяву про вплив політико-інституційних факторів на величину і динаміку державного боргу.	Тести, питання, кейси

2 / 2	3. Механізм управління державним боргом	Усвідомити на навчитися налізувати склад механізму управління державним боргом. Знати об’єкти та суб’єкти управління державним боргом; систему органів управління державним боргом в Україні. Повноваження Верховної ради України, Рахункової палати Верховної ради України, Кабінету Міністрів України, Державної казначейської служби України та інших органів державної влади в управлінні державним боргом. Координація та узгодженість дій державних органів у процесі управління державним боргом. Опанувати призначення контролю у сфері управління державним боргом. Вміти аналізувати пріоритетні напрямки розміщення державних позик, методи та схеми реструктуризації боргових зобов’язань. Знати призначення процедури пролонгації боргу; рефінансування; списання боргу; викуп боргу із дисконтом на вторинному ринку; обмін боргу на акції національних підприємств чи національну валюту; тимчасовий мораторій на виплату відсотків або частини основного боргу; конверсія державного боргу, консолідація.	Тести, питання, кейси

2 / 2	4. Боргова політика держави	Оволодіти суттю та значенням боргової політики держави. Знати принципи ефективного управління державним боргом. Аналізувати боргову стратегію та боргову тактику держави. Знати взаємозв'язок боргових фінансів з макроекономічною політикою. Макроекономічні ефекти боргового фінансування державних видатків. Монетарні ефекти, ефект додаткового тягара для бюджету, ефект враження перебільшеного благополуччя, ефект економічної залежності країни, ефект політичної залежності країни. Проаналізувати соціально-економічні наслідки зростання державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості: короткострокові наслідки (ефект "витіснення") та довгострокові економічні наслідки ("тягар" боргу). Інституційно-правове забезпечення управління державним боргом в Україні.	Кейси, задачі, тести
4 / 2	5. Управління внутрішнім державним боргом України	Опанувати сутність та призначення внутрішніх державних позик: необхідність та переваги у порівнянні із зовнішніми державними позиками. Уміти класифікувати державні позики в залежності від терміну їх погашення: короткострокові, середньострокові та довгострокові. Класифікація позик в залежності від статусу позичальника: державні і місцеві позики. Класифікація позик за формою виплати доходу: процентні, виграшні, дисконтні. Уміти аналізувати форми державних внутрішніх позик: казначейські позики. Грошово-речові лотереї. Державні цінні папери як основна форма залучення кредитних ресурсів. Облігації внутрішньої державної позики. Казначейські зобов'язання.	Питання, тести, кейси, задачі
4 / 0	6. Управління зовнішнім державним боргом України	Розібратися, що зовнішні державні позики є альтернативне джерело мобілізації бюджетних ресурсів. Знати особливості зовнішнього державного кредиту. Аналізувати форми зовнішнього державного кредиту. Розрізняти державні зовнішні позики. Опанувати та уміти аналізувати політику та етапи формування зовнішнього державного боргу України. Зовнішні державні запозичення, здійснені Україною після здобуття нею незалежності, зрозуміти вплив їх на економіку країни. Відмінність державного та міжнародного кредиту.. Зовнішня заборгованість як індикатор фінансової безпеки держави. Знати призначення позик міжнародних фінансових організацій: Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, регіональних кредитних установ. формування політики управління зовнішнім державним боргом.	Питання, тести, кейси, задачі

2 / 2	7. Управління гарантованим державою боргом в Україні	Вивчити загальні положення формування умовного та гарантованого державою боргу. Державне гарантування повернення кредитів, наданих резидентам. Знати причини надання урядових гарантій повернення кредитів. Гарантії уряду для забезпечення зобов'язань вітчизняних підприємств щодо погашення іноземних кредитів, наданих відповідно до міжнародних договорів України та наданих згідно міжбанківських кредитних ліній. Аналізувати порядок надання державних гарантій щодо повернення кредитів. Особливості прийняття рішення про надання державних гарантій повернення кредитів. Надання гарантій уряду на умовах валютної самоокупності. Плата за надання державної гарантії повернення кредитів. Опанувати особливості погашення кредитів, гарантованих державою. Відповідальність за гарантованими кредитами. Аналізувати проблематику розвитку в Україні кредитних відносин, у яких держава виступає гарантом, та шляхи їх вирішення.	Питання, тести, кейси, задачі
2 / 2	8. Борговий портфель держави та боргові ризики	Розібратися з особливостями боргового портфеля держави як об'єкта управління: сутність та характеристики. Знати підходи до визначення боргового портфеля держави. Уміти аналізувати склад боргового портфеля держави. Знати складові ефективної системи управління борговим портфелем країни. Порядок управління ризиками боргового портфеля держави. Розрізняти ринкові ризики (відсотковий, валютний, ціновий); кредитні ризики (гарантійний, прямий); ризик активного управління; ризик ліквідності; ризик рефінансування боргу; управлінський, судовий та операційний ризики.	Питання, тести, кейси, задачі
4/2	9.Боргова безпека держави	Опанувати сутність боргової безпеки держави. Знати необхідність контролю за величиною державного боргу. Рівень боргової безпеки держави. Індикатори боргової безпеки. Оптимальні співвідношення сум державного боргу з показниками ВВП, доходів державного бюджету тощо. Уміти аналізувати і враховувати темпи економічного розвитку держави у процесі оцінки боргової безпеки держави. Мати уяву сутності боргового навантаження. Уміти здійснювати комплексну оцінку боргової безпеки держави. Уміти класифікувати держави за рівнем зовнішньої заборгованості за методологією Світового банку. Мінімальна стандартна модель Світового банку для аналізу боргової безпеки держави. Сучасні підходи до оцінки боргової безпеки як складової економічної	Питання, тести, кейси, задачі

		безпеки держави в Україні. Аналізувати законодавче закріплення граничних показників зовнішнього та внутрішнього державного боргу у Законі України „Про Державний бюджет”.	
4/2	10. Зарубіжний досвід управління державним боргом	Опанувати міжнародну практику здійснення державних запозичень у ретроспективі. Знати специфічні риси державного кредиту після світової економічної кризи 1929-1933 рр. Особливості розвитку державного кредиту у другій половині ХХ ст. та на сучасному етапі. Специфіка геополітики світового боргу. Країни, які є найбільшими позичальниками. Усвідомити, що таке дефолт та які методи врегулювання боргової кризи. Державний борг у країнах з розвинутою ринковою економікою. Моделі управління державним боргом у країнах ЄС. Управління державним боргом у країнах з трансформаційною економікою. Опнувати світовий досвід врегулювання проблем зовнішньої заборгованості. Арбітраж в управлінні зовнішнім боргом.	Питання, тести, кейси, задачі

Літературні джерела

1. Закон України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=224493.
2. Бюджетна система. Вишкіл студії: навч. посіб. / [Юрій С. І., Кириленко О.П., Дем'янишин В. Г. та ін.] ; за ред. С. І. Юрія, О. П Кириленко. - Тернопіль: Економічна думка, 2010. - 424 с.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-17 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Відношення державного та гарантованого державою боргу України до валового внутрішнього продукту (на кінець 2002 - 2011 років) / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=224493.
5. Гальчинський А. С. Особливості та пріоритети боргової політики України / [А. С. Гальчинський, З. С. Варналій, В. Я. Майстришин]. - К.: НІСД, 2004. - 104 с.
6. Державний борг / Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=287148.
7. Державний кредит: навчально-методичні матеріали до вивчення курсу / [Лубкей Н. П., Тулай О. І., Карпишин Н. І. та ін.]. - Тернопіль : ТНЕУ, 2008. - 106 с.
8. Закон України "Про Державний бюджет України на 2009 рік" № 835-VI від 26.12.2008 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835-17>.
9. Закон України "Про Державний бюджет України на 2010 рік" № 2154-17 від 27.04.2010 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2154-17>.
10. Закон України "Про Державний бюджет України на 2011 рік" № 2857-17 від 23.12.2010 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2857-17>.
11. Закон України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" № 4282-17 від 22.12.2011 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>.
12. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2011 рік / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
13. Козюк В. В. Державний борг в умовах ринкової трансформації економіки України: Монографія / Козюк В. В. - Тернопіль : Карт-бланш, 2002. - 238 с.
14. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (від 25.01.2012 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
15. Кучер Г. В. Управління державним боргом: Підручник / Г. В. Кучер. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2002. - 342 с.
16. Концепція розвитку внутрішнього ринку державних цінних паперів України на 2009-2013 роки, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.03.09 р. № 316-р/ Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=316-2009-%F0>.
17. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України: Монографія / Лютий І. О., Зражевська Н. В., Рожко О. Д. - К. : ЦУЛ, 2008. - 352 с.
18. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс : навч. посіб. / За ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Логвінової Н. С. - 3-тє вид. перероб. та доп. - К. : Центр учбової літератури, 2011. - 344 с.
19. Наказ Міністерства економіки України "Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України" № 60 від 02.03.2007 р. / Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.4251.0>.
20. Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження положення Про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом" № 461 від 16.06.2010 р. / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=255474&cat_id=255473.
21. Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження Програми управління державним боргом на 2012 рік" № 67 від 01.02.2012 р. / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=326149&cat_id=255473.

22. План управління державним боргом на 1-й квартал 2012 р. / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=326184&cat_id=255473.
23. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку розроблення Середньострокової стратегії управління державним боргом і контролю за її реалізацією” № 978 від 27.10.2010 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
24. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011-2013 роки” № 170 від 02.03.2011 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/170-2011-%D0%BF>
25. Проект Закону України “Про Державний борг та гарантований державою борг України” № 8673 від 07.06.2011 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=40610.
26. Пуховкіна М. Ф. Центральний банк та грошово-кредитна політика : навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / М. Ф. Пуховкіна, Т. П. Остапишин, В. С. Білошапка. - 4-те вид., переробл. і доповн. - К. : КНЕУ, 2010. - 312 с.
27. Управління державним боргом : навч.-метод. реком. / [Шашкевич О. Л., Машко А. І., Карапетян О. М. та ін.] - Тернопіль : ТНЕУ, 2009. - 110 с.
28. Управління державним боргом : навч. посіб. / За ред. Прутської О. О. - К.: ЦУЛ, 2010. - 216 с.
29. Фінансова думка України : хрестоматія / [авт.-упор. : Юрій С. І., Львовчкін С. В., Федосов В. М. та ін.] / за ред. Федосова В. М. - Київ : Кондор; Тернопіль : Економічна думка, 2010. - У 3-ох т. - Т. 3. - Ч 1. - 471 с.; - Ч. 2. - 734 с.
30. Юрій С. І. Державний борг і державні запозичення: діалектика розбудови боргового інструментарію // Становлення доктрини фінансової системи України : монографія / за ред. С. І. Юрія, О. М. Десятнюк. - Тернопіль : Економічна думка, 2008. - 192 с., - С. 63-97.

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання:** Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
- **Політика щодо академічної доброчесності:** Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).
- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Опитування під час занять - усно	10
Модуль 1 (теми 1-4) - тести, завдання, кейси	20
Модуль 2 (теми 5-8) - тести, завдання, кейси	20
Ессе (теми 2-8) - індивідуальна письмова робота	10
Екзамен (теми 1-8) - тести, завдання, кейси	40

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	Бали	Зміст
A	90-100	відмінно
B	85-89	добре
C	75-84	добре
D	65-74	задовільно
E	60-64	достатньо
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом